

RECENZÍÓK

Cikkismertetés: Nemzeti népegészségügyi stratégiák – áttekintés

Article review: Public health strategy – a review

Ismertető: [Vitrai József](#)

Doi: [10.58701/mej.18781](https://doi.org/10.58701/mej.18781)

Ismertetett cikk: Norris M, Burke E, Comaskey F, Connolly MA, Doyle Y, McLoughlin C, McManus L, Power V, Spillane S, Ryan M and O'Neill M (2025) A review of national public health strategies in selected countries. *Front. Public Health* 13:1391795. doi: 10.3389/fpubh.2025.1391795

Kulcsszavak: népegészségügy; stratégia; részvételiség; alkalmazkodóképesség; interszektorális együttműködés; tudásalapúság

Keywords: public health; strategy; partnership; adaptivity; intersectoral cooperation; knowledge based

BEVEZETÉS

A nemzeti népegészségügyi stratégiák átfogó, komplex dokumentumok, amelyek egy ország lakosságának egészségi állapotát és jóllétét hivatottak előmozdítani. A WHO meghatározása szerint (WHO, 2023) ezek a stratégiák kulcsfontosságú szerepet játszanak egy ország jövőképeinek, politikai irányvonalainak és cselekvési prioritásainak meghatározásában. Céljuk nem csupán a betegségek megelőzése vagy kezelése, hanem a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése, az egészséges életmód elősegítése és a fenyegető népegészségügyi kihívásokra való reagálás.

A tanulmány tíz ország (Anglia, Ausztrália, Ausztria, Észak-Írország, Finnország, Kanada, Spanyolország, Portugália, Skócia, Svédország) nemzeti népegészségügyi stratégiáit hasonlította össze. A cél nem csupán az egyes országok gyakorlatainak dokumentálása volt, hanem a jó gyakorlatok, közös kihívások és potenciális irányelvek azonosítása is, amelyek más

országok jövőbeli stratégiáinak kialakításához nyújthatnak alapot. Alábbiakban az ismertetett cikk Megbeszélés és Gyakorlati javaslatok részének vázlatos összefoglalása következik.

LEGFONTOSABB MEGÁLLAPÍTÁSOK

A célkitűzések és témák közös vonásai

Minden vizsgált stratégia közös célja a lakosság egészségének és jóllétének előmozdítása volt az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljaival (Sustainable Development Goals; SDG), különösen az "Egészség és jóllét" prioritással összhangban. [1. ábra] Ezt többféle stratégiai eszközzel kívánták elérni, például:

- az egészséges életmód előmozdításával,
- a népegészségügyi rendszer megerősítésével,
- a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésével,

- a környezetvédelmi és klímaváltozási tényezők kezelésével,
- a mentális egészség támogatásával,
- a lakosság aktív bevonásával a döntéshozatalba és stratégiaalkotásba.

Érdekesség, hogy bár a betegségek megelőzése implicit módon minden stratégiában szerepelt, a prevenciót csak egy ország, Kanada emelte ki, mint önálló stratégiai prioritást.

1. ábra: A népegészségügyi stratégiák főbb elemei (Forrás: saját szerkesztés)

Hatásmérés

Az egyik legnagyobb kihívást a stratégiák hatékonyságának értékelése jelentette. A legtöbb ország valamilyen mértékben alkalmazott elsődleges teljesítménymutatókat (ETM; *key performance indicators*) a stratégiai célok és beavatkozások hatásának mérésére. Az ETM-k között például az alábbiak szerepeltek:

- születéskor várható élettartam,
- egészségben eltöltött életévek száma,

- anyai halálozási ráta,
- szubjektív egészségi állapot.

Ugyanakkor ezek az indikátorok gyakran aggregáltak, és nehezen köthetők közvetlenül egy-egy stratégia vagy program hatásához. A szerzők szerint ezért nemzetközi szinten egységesített, validált indikátorkészletre lenne szükség, amely lehetővé teszi a stratégiák hatékonyságának összehasonlító értékelését.

Stratégiaalkotási megközelítések

A stratégiaalkotás során két fő megközelítés rajzolódott ki:

- Előíró modell: részletes akcióterveket, projektfelelősöket, ETM-eket és időtervet tartalmaz (pl. Finnország, Spanyolország).
- Ajánló modell: elveket, általános célkitűzéseket és prioritásokat fogalmaz meg (pl. Ausztrália, Svédország).

Az alkalmazott modell gyakran az ország politikai és közigazgatási rendszeréhez igazodik. A centralizált rendszerek előnyben részesítik az előíró modellt, míg a föderatív vagy decentralizált országok inkább ajánló megközelítést alkalmaznak.

Kormányzás és megvalósítás

A sikeres stratégia megvalósításának záloga a jól definiált, átlátható irányítási struktúra. A legtöbb országban a stratégia koordinálásáért az egészségügyi minisztérium vagy a kijelölt nemzeti intézmények felelősek. Finnország például a Népegészségügyi Tanácsadó Testületre ruházta a felügyeletet, míg Ausztrália egy független, szakértők vezette testület létrehozását tervezi.

Észak-Írország kiemelkedik a részletes, többszintű (lokális, regionális és nemzeti) irányítási modelljével, amely újonnan létrehozott testületeken keresztül támogatja a stratégia implementációját.

Érintettek és a nyílvánosság bevonása

A stratégiák kialakításának egyik sarokköve az érintettek bevonása volt. Ez kiterjedt:

- a kormányzati szereplőkre (országos, regionális, helyi),
- a civil és nonprofit szervezetekre,

- az egészség- és társadalomtudományi szakértőkre,
- valamint közvetlenül a lakosságra.

A részvétel különböző módon valósult meg: online konzultációk, fókuszcsoportok, állampolgári testületek, szakmai workshopok és nemzeti egészségügyi konferenciák formájában.

A Portugál stratégia például hároméves, közös munka (co-creation) során készült el, több mint száz érintett bevonásával.

Hiányosság: gazdasági elemzések mellőzése

A szerzők kritikus módon megjegyzik, hogy egyik ország sem végzett strukturált költség-haszon elemzést, ami gátolhatja a politikai támogatás megszerzését és az erőforrások optimalizálását. Ez különösen fontos lenne olyan témák esetén, ahol a megelőzés gazdasági előnyei hosszú távon jelentkeznek.

GYAKORLATI AJÁNLÁSOK

A szerzők javaslatai gyakorlati útmutatóként szolgálnak azoknak az országoknak, amelyek új nemzeti népegészségügyi stratégiát kívánnak kidolgozni.

1. Stratégiai jövőkép és célrendszer kidolgozása

A nemzeti stratégia világos víziót kell, hogy kínáljon a lakosság egészségének fejlesztésére, az egészségügyenlétlenségek csökkentésére és a népegészségügyi vészhelyzetekre való felkészülésre.

2. "Egész kormányzati" megközelítés

A népegészségügyi célok csak akkor érhetők el, ha más ágazatok is (pl. lakhatás, oktatás, munkaügy) szerves részévé válnak a stratégiának. A WHO szerint az egészségkimenetek 30–55%-át a társadalmi determinánsok befolyásolják, így az egészségügy önmagában kevés.

3. Az egészséges életmód és a prevenció hangsúlyozása

Minden ország kiemelte a dohányzás, az alkoholfogyasztás, a nem megfelelő táplálkozás és a mozgáshiány elleni fellépést. Ezek a tényezők a krónikus betegségek fő(bb) okozói.

4. A klímaváltozás egészségügyi hatásainak kezelése

A környezeti tényezők – a levegő-, víz- és talajszennyezés, klímaváltozás – közvetlenül befolyásolják a lakosság egészségi állapotát, így ezekre is választ kell adni a stratégiákban.

5. Társadalmi kontextus figyelembevétele

A stratégiának tükröznie kell a helyi kultúrát, a történelmi tapasztalatokat és a politikai realitásokat – csak így lesz társadalmilag elfogadott és hatékony.

6. Követhető, átlátható irányítás

Az implementációhoz szükség van felelős intézményekre, hosszú távú politikai támogatásra és elszámoltathatóságra – különösen egy politikailag változó környezetben.

7. Adatokon alapuló hatásmérés

A stratégia hatékonyságát csak akkor lehet mérni, ha rendelkezésre áll egy működőképes nemzeti egészséginformációs rendszer, amely kvantitatív és kvalitatív adatokat is rögzít.

8. Az érintettek széles körű bevonása

A fejlesztési folyamatnak nyitottnak kell lennie a szakértői és civil hozzájárulásokra, különösen a hátrányos helyzetű csoportok részéről.

ÖSSZEGZÉS

A tanulmány átfogó képet ad a nemzeti népegészségügyi stratégiák nemzetközi sokféleségéről. A legfőbb tanulság, hogy nincs egyetlen "tökéletes modell", de léteznek közös elvek: részvételiség, adaptivitás, interszektorális együttműködés és tudásalapúság.

Ezek az elvek lehetővé teszik, hogy minden ország saját nemzeti környezetére szabott, ugyanakkor nemzetközi szinten megalapozott stratégiát alakítson ki a lakosság egészségének fejlesztésére.

AJÁNLÁS

Mivel hazánkban évek, évtizedek óta nincs népegészségügyi stratégiája, jó kiindulópontként szolgálnak az ismertetett cikkben összefoglalt nemzetközi tapasztalatok ennek megalkotására. Mindenképpen megfontolandók a cikk végén felsorolt gyakorlati ajánlások, amelyeket a különböző országok népegészségügyi stratégiáinak közös jellemzőire alapozva fogalmaztak meg.

HIVATKOZÁSOK

Norris M, Burke E, Comaskey F, Connolly MA, Doyle Y, McLoughlin C, McManus L, Power V, Spillane S, Ryan M and O'Neill M (2025) A review of national public health strategies in selected countries. *Front. Public Health* 13:1391795. doi: 10.3389/fpubh.2025.1391795

World Health Organisation (WHO). Supporting National Health Policies, strategies, plans [internet]. Geneva: World Health Organisation (2023). <https://www.who.int/activities/supporting-national-health-policies-strategies-plans>

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A cikk elkészítését a Magyar Tudományos Akadémia Közoktatás-fejlesztési Kutatási Programja támogatta.

INFORMÁCIÓK A SZERZŐRŐL

Vitrai József

Széchenyi István Egyetem Egészség-és Sporttudományi Kar, Szülészeti és Nőgyógyászati Tanszék, Győr; MTA-SZTE Egészségfejlesztés Kutatócsoport, Szeged
vitrai.jozsef@gmail.com

CIKKINFORMÁCIÓK

Beküldve: 2025. 04. 16.

Elfogadva: 2025. 04. 25.

Megjelentetve: 2025. 05. 26.

Copyright © 2025 Vitrai József. Kiadó: Magyar Népegészségügy Megújításáért Egyesület. Ez egy nyílt hozzáférésű cikk a CC-BY-SA-4.0 licenstszerződés alapján.